

Oponentský posudek bakalářské práce Alice Kleplové

Název práce: Koncept mateřství a jeho podoby v Erbenově Kytici

Oponentský posudek vypracovala: Mgr. et Mgr. Tereza Kynčlová

Studentka Alice Kleplová se ve své bakalářské práci věnovala konceptu mateřství, tak jak je pojednáno v Erbenově kanonické sbírce Kytice. V první části práce studentka představuje teze angloamerické a francouzské feministické literární kritiky, jejíž nástroje prostřednictvím genderu jako analytické kategorie pak ve třetí části práce aplikuje na jednotlivé básně sbírky. Autorka správně poukazuje na fakt, že v českém kontextu – na rozdíl od výše zmíněných zemí – se s konceptem genderu začalo nejprve pracovat převážně v sociologii, a tak si genderová literární analýza teprve postupně buduje svou pozici jak mezi již etablovanými společenskými disciplínami, tak v rámci českého literárního zkoumání. I proto je literární rozbor Erbenovy sbírky navýsost relevantně zvoleným **tématem**.

Vedle „národotvorného“ charakteru sbírky zmiňovaného v souvislosti s národním obrozením a krásou českého jazyka je to pak právě reprezentace mateřství, jež představuje dominantní téma stávající literární kritiky věnované sbírce. Jak si diplomantka Kleplová správně všímá, až na výjimky neexistují k tomuto tématu literárně-kritická díla inspirovaná genderovou analýzou, v důsledku čehož interpretace sbírky reprodukuje a posiluje zavedená a genderově zaujatá čtení básní, která adorují ideu mateřství, ale matky zatracují coby nezodpovědné, naivní, pasivní či nežádoucně zvědavé osoby, jež si za své i sebemenší přečiny zaslouží nesmlouvavý trest.

S ohledem na skutečnost, že literární analýza nepracuje s jasně „ohrazenými“ **metodami** v sociologickém slova smyslu je správné, že Alice Kleplová shrnuje přístupy vybraných literárních „škol“ k textu, autorství a čtenářstvu (Pearce, str. 13) či literárnímu kánonu, metaforizaci ženy a archetypům (str. 15-30). První část práce tak ilustruje autorčinu dostatečnou obeznamenost s hlavními tezemi, nástroji a východisky výše zmíněných literárních „škol“, zároveň však její text zůstává výlučně na deskriptivní úrovni a místy působí velmi roztržštěně, kdy není patrné jakou myšlenkovou linií se řídí řazení odstavců a kam přesně směřuje studentčina argumentace. O mírné bezradnosti, jak propojit literárněvědné koncepty mezi sebou, svědčí například i doslovné opakování některých citovaných tezí (např. část o čtení a kódech závislých na pohlaví u Showalter na str. 20, 22 a 25). Především však v této části výrazně absentuje zevrubné vysvětlení, kterak jsou představované postupy relevantní pro analýzu Erbenovy Kytice. Jinými slovy, bakalářské práci by výrazně prospělo, kdyby byly diskutované teoretické koncepty doplněny konkrétními příklady z analyzovaného díla.

Stylistická ne-návaznost textu pak někdy bere diplomantce pŕdu pod nohama, neboť naznačuje, že si autorka není jistá tím, co píše či zda je s to domyslet důsažnost svých formulací. Uvedme příklad ze str. 25, kde autorka píše: „Jak říká Parente-Čapková, alternativní čtenářské praktiky jsou nejúčinnější tehdy, když vedou k literární počinům, tedy když vzdorné čtení vyústí ve vzdorné psaní. Významnou kategorií vzdorného psaní,“ uvádí Kleplová, „tvoří právě přepisy konkrétních kanonizovaných děl psaných muži.“ Taková formulace je problematická, neboť pouhý přepis mužského díla není osvobozující v žádném případě. Ve svém důsledku jen reprodukuje a potvrzuje dominantní postavení maskulinity jak v literárním provozu, tak v symbolickém systému patriarchální dominance, kde žena nemůže než přepisovat, místo aby „autenticky“ mohla psát vlastní díla. Jinými slovy, kdyby feministky bývaly zůstaly u přepisování mužských děl, jen by posilovaly systém, vůči kterému se snaží vymezit. Je možné, že diplomantka měla na mysli jiný význam citované věty, v takovém případě by však bylo vhodné přiblížit to, co myslí pojmem přepis.

Formální zaváhání spatřuji rovněž v tom, že gender je v práci zdefinován příliš obecně, navíc podkapitola 1.3, v níž se tak děje, sestává v nadměrné míře z citací a nikoli vlastního autorčina vkladu. Obecně je toto pak problém takřka celé první kapitoly bakalářské práce.

Druhou kapitolu věnuje Alice Kleplová teoriím týkajícím se mateřství a představuje tak konstruktivistické pohledy na mateřství Adrienne Rich, Elizabeth Badinter a Sary

Ruddick. Jedná se o výrazně komplexní díla a nelze než ocenit, že je Alice Kleplová zahrnula do své argumentace. Přidanou hodnotou druhé kapitoly by však bylo, kdyby diplomantka s některými tezemi pracovala kritičtěji a jen je nepřejímala. Konkrétně u Badinter, která argumentuje, že mateřská láska je sociální konstrukt je více než žádoucí paradigmaticky kontextualizovat autorčina východiska a domýšlet možné důsledky takové argumentace pro ženy, muže i dítě (jak pozmění „vyvlastnění“ mateřství z genderové domény žen jejich symbolické postavení ve společnosti?, jakou zodpovědnost dále ponese matka a otec vůči dítěti?, nehrozí překlopení lásky do „materialistické“ roviny? apod.).

Třetí, interpretační kapitola bakalářské práce implicitně vyrůstá z obsahu prvních dvou teoretických kapitol, avšak podobně jako se teorie v první kapitole zdá být osiřelou, protože není doplněna příklady, nejinak je tomu zde. Autorčiny analýzy jednotlivých básní tak působí poněkud chudě. Opět, vzájemné propojení všech tří kapitol do koherentního celku by práci výrazně prospělo a to především v momentech, kdy autorka v básních detekuje styčné body jako je implikované znásilnění v básních Svatební košile a Vodník. V souvislosti s Badinter se pak autorka snaží posoudit, zda či nakolik je láska mezi dítětem a matkou v konkrétní básni přítomna (např. str. 59). Pokud jsou však projevy lásky a náklonnosti proměnlivé v čase a místě, jak argumentuje Badinter (a potažmo Niklas Luhman, který by v práci stál za zmínku), je možné z matčina volání po dítěti a dočasně marné snahy o jeho nalezení v básni Poklad usuzovat, že „mateřská láska je [v této básni] přítomna,“ jak činí diplomantka? Co když ženu pohání jiná motivace? Alternativní pojetí tohoto momentu by rozhojnilo možné interpretace básně.

Interpretace Vodníka, Pokladu a například Zlatého kolovratu považuji za obecně zdařilé, značně zjednodušující je pak rozbor Záhořova lože, kde autorka zcela přehlíží fakt, že hlavním tématem básně je pokání a možné vykoupení – v dnešních pojmech – masového vraha. Právě Záhořovo lože představuje výrazný kontrast k ostatním básním. Kromě skutečnosti, že v básni absentují ženské postavy, je zde morální řád doslova ztělesněn boží prozřetelností, jež zasahuje ve prospěch kajícího vraha. Kající vražednice z Holoubka však končí sebevraždou. Morální řád je tak v Erbenově Kytici výrazně genderován a zjednodušeně řečeno, ženským hrdinkám měří přísnějším metrem než mužským protagonistům, byť by jejich provinění byla jen na úrovni „božího slova braného nadarmo.“ Je škoda, že autorka tuto výraznou charakteristiku dané básně, jež má, dle mého názoru dopad na celkovou genderovou analýzu sbírky, nereflektuje.

Alice Kleplová vypracovala bakalářskou práci, která je co do rozsahu rozhodně nadprůměrná, o čemž svědčí i rozsáhlý seznam nadmíru relevantní **bibliografie**. Důkladnější stylistická úprava a revize některých roztříštěných formulací by však textu zajisté prospěly.

Navrhuji, aby se diplomandka u obhajoby pokusila osvětlit, jak či zda by bylo možné rozšířit interpretace básní Vrba a Svatební košile nastíněné v bakalářské práci, kdyby za určující faktor děje byla dosazena agentnost – agency. Dále, jak by se proměnilo chápání básně Holoubek, kdybychom otrávení manžela hrdinkou četli/y jako protest proti potenciálnímu přijetí mateřské role? V případě Dceřiny kletby, jak vyznění básně a charakteristiku protagonistek ovlivňuje fakt, že v básni absentuje „mužský“ původce problému, jehož důsledky báseň řeší?

Navzdory výše zmíněným výtčům a s ohledem na nesnadné téma a chvályhodný rozsah, **doporučuji bakalářskou práci k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou „velmi dobře“.**

V Praze 21.8. 2011

Mgr. et Mgr. Tereza Kynčlová